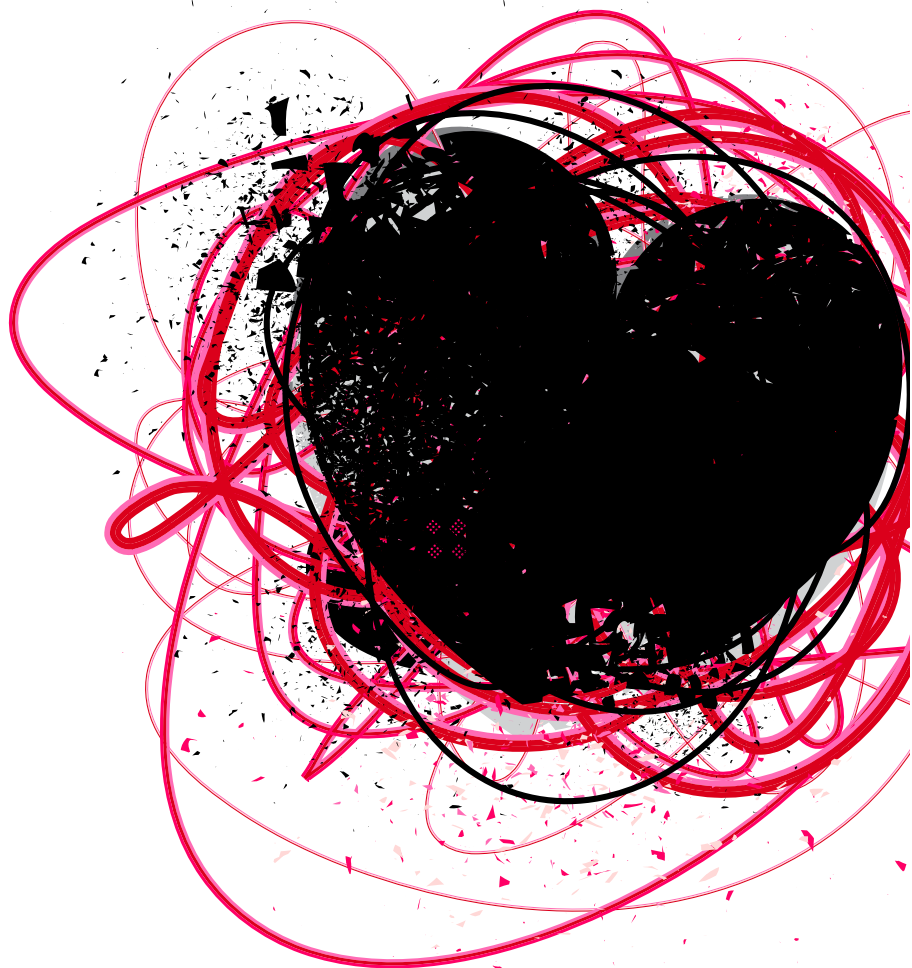

Bemötande och förebyggande av
sexuella övergrepp
inom Svenska kyrkan

Utdrag ur Vad gör vi nu? Riktlinjer för
bemötande och förebyggande av sexuella övergrepp.

Att tala sant om livet

Att mötas, samtala, dela och utmana är en viktig del av mänskligt liv. Inom Svenska kyrkans verksamheter ingår möten både mellan Gud och människor och människor emellan. Kyrkans mål är att erbjuda trygga mötesplatser i livets alla skeden för alla människor oavsett ålder, sexuell läggning, etnicitet eller funktionshinder.

Trots det finns det personer som missbrukar det förtroende de fått och tillfredsställer egna sexuella maktbehov i kyrkliga sammanhang. Situationerna kan variera men det handlar om maktmissbruk i sammanhang som borde präglas av tillit och förtroende och där relationerna oftast är asymmetriska och ojämlika.

Som kyrka har vi ett stort ansvar att agera när någon som representerar kyrkan begått överträdelser av sexuell karaktär samt att genomföra insatser på ett korrekt sätt. Skadeverkan ska om möjligt minskas för den drabbade och förtroendet för kyrkan återupprättas.

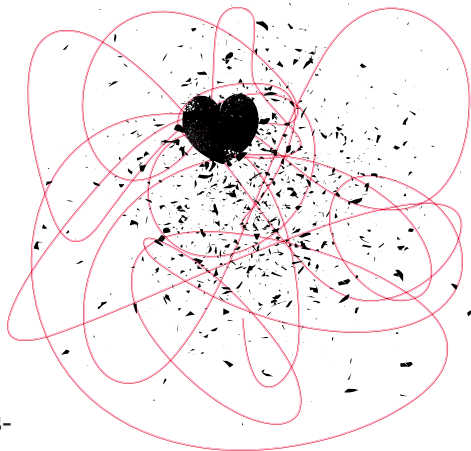
Förväntningar på kyrklig personal är många, bland annat att förmedla stöd och hjälp. Det är viktigt att komma ihåg att uppgiften att förmedla trygghet även kan innebära att säga ”nej”.

Sexuella övergrepp – ett samlingsbegrepp

Begreppet sexuella övergrepp är ett samlingsbegrepp och omfattar allt från sexuella trakasserier av olika slag till våldtäkt, både brottsliga handlingar och moraliskt klandervärda händelser. Sexuella övergrepp är i detta sammanhang varje slag av ovälkommet sexuellt uppträdande i ord eller handling.

Beroendeförhållande

I relationen mellan en arbetsledare och en medarbetare finns naturligt ett beroendeförhållande. På samma sätt är den, som söker sig till kyrkans verksamhet i någon mån beroende av den anställde i församlingen. Att utnyttja ett sådant beroendeförhållande för sina egna behov är att visa att man inte kan leva upp till det förtroende man fått. Både anställda, förtroendevalda och ideella medarbetare kan vara förövare.

Ansvaret för den egna sexualiteten

En grundförutsättning för arbetet kring frågor om sexuella övergrepp är att varje frisk vuxen människa bär ansvar för sin egen sexualitet och för hur han eller hon hanterar den. Den som möter människor i sin tjänsteutövning ska göra detta professionellt, veta var gränsen går och själv ta ansvar för gränssättning. Att utnyttja ett beroendeförhållande för egna behov är att svika det ansvar och förtroende man fått. Ansvaret för gränssättning, ansvar för relationen och att agera professionellt i relationen ligger alltid hos den som i sin tjänsteutövning möter andra människor.

Detta är inte alltid entydigt. En övergreppssituation kan ha startat i något som de inblandade trodde var ömsesidigt. Längtan efter tröst, trygghet och ömhet kan leda längre än man från början trott.

I ett arbetslag eller en annan gemenskap i en församling kan förälskelse, kärlek och nya relationer uppstå. Ibland leder det till otrohet och brustna äktenskap, men det handlar för den skull inte om sexuella övergrepp.

Tillit och makt

Mänskliga relationer bygger på tillit och någon form av makt. Makt är i sig etiskt neutral men medför möjligheter till både gott och ont. Med tillitsmakt menas den makt och inflytande en person eller institution får över en eller flera människor på grund av den tillit som en position eller roll medför. I kristna sammanhang förstärks graden när man utger sig tala med en auktoritet given av Gud. Tillitskapande faktorer som hör ihop med position eller roll kan vara ålder, kön, kunskap, vältalighet, andlighet eller annat.

Den som blir utsatt för en sexuell kränkning blir inte enbart indragen i sexualiserade handlingar utan kan också drabbas av en förvrängd verklighetsuppfattning. Det sker när hanteringen av ärendet bidrar till att dölja att det verkligen rör sig om en kränkning och därmed förstärker den utsattes upplevelse av att vara medskyldig. Man talar här om en definitionsmakt.

Förlåtelse och försoning

Förlåtelse är ett centralt begrepp och viktigt begrepp i kristen tradition. En människa som blivit kränkt upplever sitt värde som människa förminskat. Kränkningen innebär bristande respekt för den andres värde och rättigheter. Förlåtelse mellan personer handlar om relationer och kan enbart ske mellan två eller flera personer och är en personlig respons på en personlig, moralisk skada. Även om det finns sådant som man inte som människa kan förlåta kan ingen reglera Guds förlåtelse.

Försoning utan förlåtelse är möjlig. Försoning förutsätter inte den andres erkännande utan handlar om att den som drabbats kan acceptera det som har hänt och ändå gå vidare med livet.

Förlåtelse människor emellan kan aldrig vara ett krav, det måste ges som en gåva.

För den som utsatts för övergrepp i en kristen miljö och kanske av en person som utnyttjat en förtroendesituation kan vägen till försoning med det som hänt vara lång och ta lång tid. Att avkräva av den utsatte att kunna förlåta är ett ytterligare övergrepp. Som utsatt kan man behöva stöd i processen som kan leda till försoning och som kanske kan innehålla förlåtelse.

När övergrepp sker - vad gör vi då?

Först gäller det att slå fast att sexuella övergrepp aldrig är acceptabla var och när de än sker. Vid minsta misstanke om att en person i Svenska kyrkans uppdrag har medverkat till en sådan handling behövs en beredskap för att professionellt möta situationen. Handlingsplan och riktlinjer ska utarbetas i förväg för att kunna ge stöd när det händer och för att alla i omgivningen och verksamheten ska veta hur man ska agera.

Nedan finns några punkter som kan fungera som utgångspunkt till rutin om en anställd eller ideell medarbetare kränkt någon sexuellt. Om den utsatta/e är barn eller en omyndig person ska alltid anmälan göras till socialtjänsten.

- Polisanmäl händelsen vid misstanke om brott
- Se till att förövaren fräntas sina arbetsuppgifter
- Uppmuntra den utsatta/e att ta kontakt med en av stiftets kontaktpersoner
- Erbjud den utsatta/e samtalsstöd
- Informera och stöd berörda i sammanhanget med samtal och handledning
- Vid fällande dom eller om omständigheterna så kräver, lös arbetstagaren från anställningen

Prästers- och diakoners särskilda ansvar

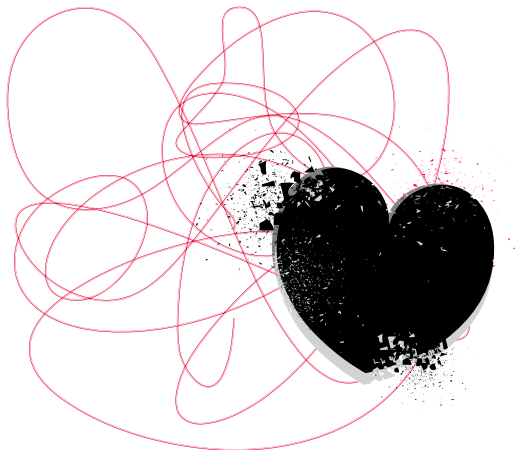
Präster och diakoner står under tillsyn av domkapitlet och får i vissa fall förklaras som obehöriga att utöva kyrkans vigningsrätt enligt kyrkoordningen om han/hon.

- Har visat sig olämplig för sitt uppdrag
- Brustit i de löften som han/hon avgivit vid vigningen
- Genom brottslig gärning, på grund av sitt levnadssätt eller på annat sätt i avsevärd mån har skadat det anseende en präst/diakon bör ha.

I stället för obehörighetsförklaring kan domkapitlet besluta om en prövotid på tre år eller utdela en erinran.

Information om stiftens kontaktpersoner

Broschyren *Din kropp är din* presenterar kort kyrkans hållning i frågan om sexuella övergrepp och lämnar kontaktinformation till stiftens kontaktpersoner. När en sådan broschyr finns på bokbord och i församlingshem blir det ett tydligt bevis på kyrkans ansvarstagande i dessa frågor.

Två viktiga grundförutsättningar vid kännedom om sexuella övergrepp är:

- Att kontaktpersonerna i stiftet genast engageras
- Att den som får kännedom alternativt blir kontaktad i ett sådant ärende avstår från att försöka fungera som medlare genom att själv tala med de inblandande.

Arbetsgivarens ansvar

Arbetsgivaren har ett stort ansvar vid sexuella övergrepp och detta regleras via ett antal lagar och bestämmelser. Svenska kyrkans arbetsgivarorganisation finns som stöd till arbetsgivare i dessa svåra situationer.

Arbetsgivare som får kännedom om att det finns misstanke om fall av sexuella övergrepp där någon anställd eller annan som medverkar i församlingens verksamhet varit inblandad ska snarast vidta nödvändiga åtgärder, bl.a. göra en noggrann utredning av det som inträffat. Med den erfarenhet som finns från olika organisationer har det visat sig positivt att använda extern hjälp i dessa fall.

Kyrkans hållning får inte begränsas till ett avståndstagande enbart från de handlingar som leder till juridiskt fällande domar.

Ingen ny företeelse

Företeelsen sexuella övergrepp är inte ny. Eftersom sexualiteten är en viktig och grundläggande aspekt av kommunikationen mellan människor, kan den även användas som ett maktmedel. Sexualiteten hör till den mest privata sfären i livet och är förknippad med starka känslor. Därför har det länge varit tabu att tala om sexualitet och ännu mindre om missbruket av den.

Frågan om sexuella övergrepp är en fråga om människosyn och mänskliga rättigheter. Dessa regleras såväl i FN:s förklaringar om mänskliga rättigheter som i svensk lagstiftning och rättspraxis.

Kontaktpersoner till stöd för utsatta

Som ett sätt att ta ansvar för eventuella övergrepp i kyrkliga miljöer har biskopen i varje stift utsett en man och en kvinna till att vara kontaktperson. Kontaktpersonerna finns för den som varit utsatt eller upplever sig kränkt av en anställd, förtroendevald eller ideellt arbetande inom Svenska kyrkan. Kontaktpersonerna är till för:

- Att lyssna
- Ge stöd till egna beslut
- Förmedla kontakter till myndigheter och organisationer
- Samtalsstöd

I uppdraget ingår inte att ge själavård eller terapi.

Grundläggande förhållningssätt

Handläggningen inom Svenska kyrkan av ärenden som berör frågor om sexuella övergrepp måste vara förankrad i följande grundhållningar:

Sexuella övergrepp är oacceptabla.

Varje sexuellt övergrepp är oacceptabelt och kan också vara en brottslig handling. Den som misstänker att ett brott har begåtts ska anmäla detta till de rättsvårdande myndigheterna, polisen och socialtjänsten.

Sexuella övergrepp strider mot kristen människosyn och kyrkans uppdrag.

Sexuella övergrepp strider mot kristen människosyn. När övergreppet begåtts av kyrkliga medarbetare strider det dessutom mot kyrkans uppdrag. För den som är vigd till tjänst är det också ett brott mot vigningsslöftena. Sådana ärenden ska inte hanteras som själavård utan handläggas som personalärende från arbetsgivarens sida och som tillsynsärende från domkapitlet när det gäller präster och diakoner.

Därför måste kyrkan...

...ta problemet på allvar

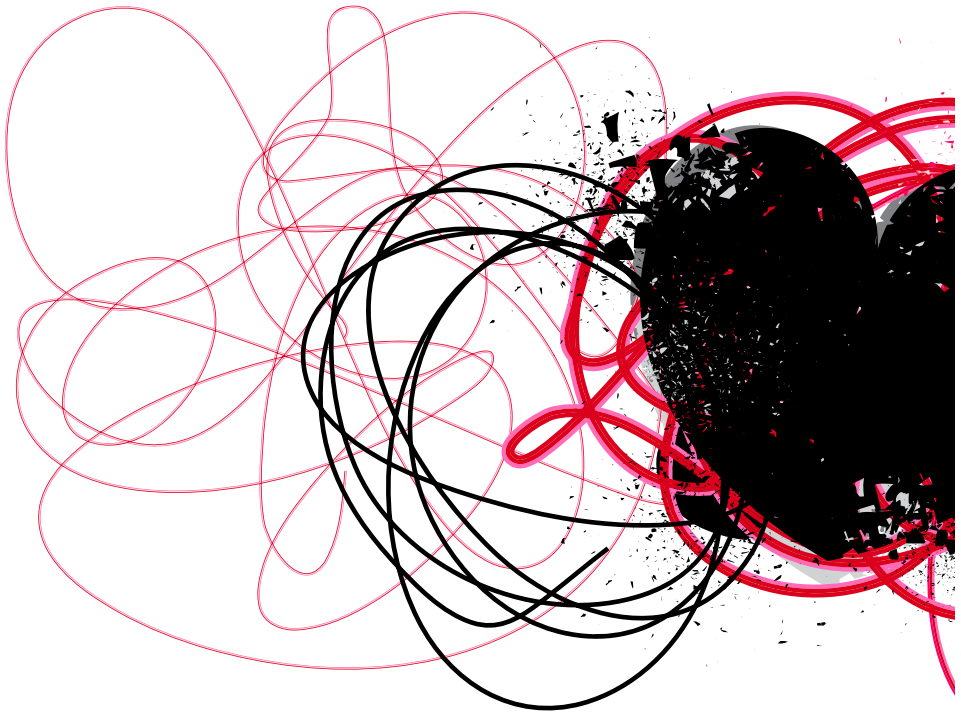
Sexuella övergrepp förekommer också i kyrkliga sammanhang. Det är viktigt att det erkänns som ett allvarligt problem oavsett om antalet ärenden är många eller få. De människor som har sådana erfarenheter måste bli trodda och tagna på allvar.

...vara den svages försvarare

I sin handläggning av dessa ärenden ska kyrkan ställa sig på de utsattas sida och inta positionen som den svagastes försvarare. Motiveringen till detta vilar på både allmänmänskliga och teologiska överväganden. Samtidigt förutsätts att förövaren blir sakligt och rättvist behandlad.

... visa respekt för lagstiftningen

Gällande bestämmelser i lag och arbetsrätt får inte försvagas eller åsidosättas med hänvisning till evangeliet. I ärenden som är anmälda eller kommer att anmälas till polisen är det viktigt att kyrkliga medarbetare samarbetar om alla förhållanden som rör saken och att utredningsarbetet överläts åt de rättsvårdande myndigheterna, polisen och/eller socialtjänsten.

...vara en trygg plats

För att kunna vara en trygg mötesplats för såväl medarbetare som besökare måste kyrkan besluta om åtgärder för handläggning av dessa frågor och skapa ett klimat där utsatta får mod att ta upp sin sak. Vid misstanke om brott ska händelsen anmälas till rättsvårdande myndigheter. Handläggningen ska ske med vishet och sunt förnuft

... vara ansvarig för kompetent handläggning

Kyrkan som arbetsgivare måste satsa tid och pengar för att bygga upp kompetens för att kunna möta problemet på ett så adekvat sätt som möjligt. Med kompetens menas i detta sammanhang först och främst insikt i övergreppsproblematiken och juridisk kunskap. Genom utbildning och fortbildning höjs den teoretiska kunskapsnivån. Genom handledning och reflektion integreras kunskap med erfarenhet till fördjupad insikt och självkänedom. Kyrkan måste så långt som möjligt ta ansvar för att förövaren hindras från att fortsätta övergreppen. Det handlar främst om aktiva åtgärder av arbetsrättslig art.

Nu när vi vet att det sker

Att tala sant om livet

Svenska kyrkan erbjuder stöd till människor i olika livssituationer. I detta ingår att lyssna till berättelser och levtt liv där sorg och glädje, vanmakt och styrka hör till. Kyrkan vill erbjuda människor trygga, respektfulla mötesplatser för i alla livssituationer där skörheten i mänskligt liv får finnas med. Kyrkan är också kallad att tala sant om livet, om sårbarhet, asymmetriska relationer, normaliseringsprocesser och utsatthet.

Det öppna samtalet om sexualitet

Människan är skapad till Guds avbild, till man och kvinna. Vi är sexuella varelser som söker livsgivande och trygga relationer. Kyrkans mål är att våra verksamheter ska präglas av respekt för den enskilda människan, hennes sexualitet och integritet. Frågor om sexualitet är viktiga i verksamheter där människor möts.

Handledning

Handledning, enskilt eller i grupp, är en möjlighet att problematisera arbetsrelaterade situationer och få stöd för egna beslut i den fortsatta processen. Handledning kan vara en resurs för att säkra ett professionellt förhållningssätt.

Utbildning/fortbildning

Våld och sexuella övergrepp är en del av ett stort kunskapsområde och alla som arbetar med människor behöver ha en grundläggande förståelse av processer i mänskliga möten, maktteorier och etiska förhållningssätt. Fortbildning ger möjlighet för personal och frivilliga att höja kompetensen och professionaliteten i arbetet.

